

**Справа «Бергенс Тайденд та інші проти Норвегії»
(Bergens Tidende and others v. Norway 26132/95)**

У рішенні, ухваленому 2 травня 2000 року у справі *«Бергенс Тайденд та інші проти Норвегії»*, Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 10 Конвенції щодо права на свободу вираження поглядів.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити 4 848 589 крон першому заявнику та по 44 383 крон другому і третьому заявникам за заподіяні їм матеріальні збитки. 878 945 крон було призначено сплатити усім заявникам разом у відшкодування судових витрат під час провадження у справі національними судовими органами. Крім того, 740 000 крон було відшкодовано першому заявнику та по 5 777 крон другому і третьому за іншу шкоду, якої вони зазнали.

Обставини справи

Заявниками у справі були «Бергенс Тайденд» – найбільша газета на західному узбережжі Норвегії, Ейнер Еріксен – її колишній головний редактор і Беріт Квалхеім, який працював журналістом цієї газети. Ейнер Еріксен та Беріт Квалхеім є громадянами Норвегії і проживають у м. Бергені. Вони народилися відповідно у 1933 та 1945 роках.

Косметичний хірург, лікар Р., звернувся з позовом про захист ділової репутації до заявників. Підставою для позову стала серія опублікованих у «Бергенс Тайденд» статей, в яких йшла мова про скарги незадоволених ним пацієнтів. Міський суд м. Бергена задовольнив позов лікаря Р. Однак, це рішення було скасовано Г'юлейтінгським вищим судом. На думку останнього, газета витримано і обережно описала наслідки проведених операцій та недоліки догляду і лікування, які мали місце у клініці лікаря Р. Лікар Р. подав апеляційну скаргу до Верховного суду Норвегії. Скарга позивача була відхилена у частині правильності встановлення Г'юлейтінгським вищим судом фактів щодо недоліків у догляді і лікуванні, які мали місце, та їхньої оцінки. Решта вимог лікаря Р. була задоволена Верховним судом у рішенні від 23 березня 1994 року, в якому було визнано факт недоведеності низької якості косметичних операцій, що проводилися у клініці позивача. Верховний суд призначив сплатити лікарю Р. 4 709 861 крон, що складає приблизно 4 000 000 французьких франків, у відшкодування завданих збитків і судових витрат.

Зміст рішення Суду

Заявники оскаржували рішення Верховного суду Норвегії від 23 березня 1994 року, яке зобов'язувало їх сплатити зазначену суму. На думку заявників, таке рішення було невинуватим і необґрунтованим втручанням у здійснення їхнього права на свободу вираження поглядів, закріпленого у ст. 10 Конвенції.

Суд вважав, що оскаржуване заявниками рішення є втручанням органів державної влади у реалізацію права на свободу виявлення поглядів відповідно до змісту ч. 1 ст. 10 Конвенції. Крім того, Суд дійшов висновку про те, що оспорюване рішення було винесено відповідно до закону, а саме – розділу 3-6 Акта про відшкодування шкоди від 1969 року; і що, приймаючи таке рішення, Верховний суд Норвегії мав на меті захистити репутацію та права інших осіб. Заявники та відповідач не заперечували проти таких висновків Суду. Тому основне питання, яке треба було з'ясувати у даній справі, полягало у тому, чи були такі заходи необхідними у демократичному суспільстві.

Насамперед Суд зауважив, що опубліковані у «Бергенс Тайденд» статті, в яких йшлося про прооперованих у клініці лікаря Р. жінок, стосувалися важливого аспекта здоров'я людей, а отже, громадськість була особливо зацікавлена в отриманні такої інформації. Однак, Суд вкотре наголосив, що ст. 10 Конвенції не передбачає права на абсолютну свободу вираження поглядів навіть тоді, коли мова йде про висвітлення фактів і подій, які становлять значний громадський інтерес. Беручи до уваги те, що здійснення свободи вираження поглядів пов'язане з «обов'язками і відповідальністю» (ч. 2 ст. 10 Конвенції), журналістська діяльність щодо висвітлення подій, які мають велике громадське значення, може ревізуватися лише на предмет того, чи діють ці журналісти добросовісно, а

також чи забезпечують вони викладення обґрунтованої інформації відповідно до вимог журналістської етики.

Відмінність у позиціях Вищого і Верховного судів щодо вирішення цієї справи обумовлювалася різними відповідями, які давали ці судові інстанції на питання про те, що саме автори статей прагнули сказати читачам: чи лише те, що лікар Р. був винним у недоброякісному лікуванні і догляді, чи також і те, що невдалі операції грудей, результати яких були описані у статтях та зображені на фотографіях, стали наслідком недостатньої кваліфікації цього хірурга. Не дивлячись на те, що Суд погодився з позицією Верховного суду Норвегії щодо відповіді на це питання, він не вважав для себе за необхідне вирішувати суперечку, яка виникла між національними судами з приводу тлумачення змісту опублікованих статей пересічним читачем.

Суд надав великого значення тому факту, що повідомлення постраждалих жінок не тільки відповідали дійсності, але й були надзвичайно обережно викладені газетою. Національні суди слушно відзначили, що постраждалі жінки розповідали про перенесені ними операції дуже критично й яскраво, і що саме це підкреслила газета. Однак використані у статтях формулювання відображали лише особисте сприйняття постраждалими вигляду своїх грудей, зображених на фотографіях, якого вони набули внаслідок невдалих косметичних операцій. Більше того, у жодній із статей не стверджувалося, що незадовільні наслідки операцій було спричинено халатним ставленням лікаря Р. до виконання своїх обов'язків як хірурга. Щодо цього Верховний суд дійшов протилежного висновку, однак він виходив не з конкретних формулювань, вжитих у статтях, а з їхнього загального тону, який справді наштотував на думку про те, що лікар Р. не виконав покладені на нього обов'язки косметичного хірурга, оскільки не забезпечив належне післяопераційне лікування, котре змогло б усунути недоліки проведених операцій. Ознайомившись зі статтями, Суд не знайшов у них надмірну критичність чи необґрунтованість змісту. Суд не вважав, що публікація кількох статей, які містили розповіді багатьох постраждалих жінок, порушила який-небудь баланс¹, або що лікаря Р. було позбавлено можливості спростовувати опубліковані факти. Суд погодився, що опубліковані статті мали вельми серйозні наслідки для професійної кар'єри лікаря Р. Однак, як слушно відзначили національні суди, справедлива критика якості догляду та лікування, що їх пропонував лікар Р., не могла не відбитися на його професійній репутації. Роль лікаря Р. не обмежувалася лише безпосереднім проведенням косметичних операцій, але й включала виконання інших обов'язків у сфері надання косметичних послуг. За цих умов обставини, на які посилялась держава-відповідач, не можуть бути визнані достатніми, аби втручання у здійснення права на свободу вираження було необхідним у демократичному суспільстві. Суд визнав, що рівень суворості обмеження права заявників на свободу вираження поглядів не відповідав меті, яка переслідувалася, а отже, мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Заявники не вимагали компенсації моральної шкоди чи відшкодування судових витрат, які мали місце під час провадження справи у Суді.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.

¹ Очевидно, мова йде про баланс між необхідністю ознайомлення читачів з цією інформацією та захистом ділової репутації лікаря Р.